

Editor: MIRCEA PETEAN

Colecția SAGITTARIUS

Coordonator: IOAN MILEA

Coperta: DINU VIRGIL

Traducere după:

Max Picard, *Die Atomisierung der Person*,
Furche-Verlag, Hamburg, 1958

Max Picard, *Die Atomisierung in der moder-
nen Kunst*, Furche-Verlag, Hamburg, 1954

© Gabriele Picard

© Ioan Milea, pentru prezenta traducere

© Editura Limes, pentru prezenta ediție

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României**

PICARD, MAX *Atomizarea* / Max Picard ;
în românește de Ioan Milea. - Florești :

Limes, 2019

ISBN 978-606-799-314-1

I. Milea, Ioan (trad.)

821.131.1.09

929

Str. Castanilor, 3

407280 Florești - Cluj

Tel./fax: 0264/544109; 0723/194022

Email: edituralimes2008@yahoo.com

www.edituralimes.ro

Max Picard

ATOMIZAREA

În românește de Ioan Milea

LIMES

2019

întreagă să existe nu depinde de individ, ea se naște doar prin mijlocirea unui sfânt sau nemijlocit prin har.

CUPRINS

Notă introductivă	5
ATOMIZAREA PERSOANEI	
I. Aparatele atomizării omului	13
II. Întâlnirea dintre om și obiect	20
III. Sufletul și tehnica	25
IV. Atomizarea și înfățișarea omului	31
V. Piere sau salvare	37
ATOMIZAREA ÎN ARTA MODERNĂ	
I. Aspectul tablourilor	49
II. Tablou și obiect	52
III. Lucrurile fărâmițate	55
IV. Lumea de azi și tabloul	57
V. Tablou și societate	61
VI. Tablou și timp	64
VII. Biruirea fărâmițării	66
VIII. Precursorii artei abstracte	69
IX. Omul permeabil	71
X. Tablourile frumoase din ziua de azi	73
XI. Tablou și transformare	77
XII. Tablou și originaritate	81
XIII. Unitatea de deasupra fărâmițării	85
XIV. Salvarea	88

I. Aparatele atomizării omului

Ne e teamă de bomba atomică. Dar de ce nu ne e teamă oare de oamenii care, pe străzile orașelor, în magazine, la ștranduri, pe jos sau în mașini, se îngrămădesc și se împrăștie de parcă bomba atomică ar fi căzut deja pe întregul corp al omenirii? Așa cum, presimțind un eveniment groaznic, păsările zboară de colo-colo, oamenii par stârniți în du-te-vino-ul unei temeri neștiute.

Scindată și scindantă, dizolvată și dizolvantă, disociată și disociantă – așa e structura omului azi, aceea a vieții lui interioare și a vieții lui exterioare și exact așa e structura bombei atomice. Cele două trebuie văzute împreună: fără această structură a omului, bomba atomică n-ar fi fost inventată. Bomba atomică a existat mai întâi înlăuntrul omului: bomba atomică din noi înșine.

Omul trăiește și lăuntric într-un du-te-vino incoerent. Suntem sfâșiați lăuntric. Nu trăim în continuitate, ci în discontinuitate. O impresie, un sentiment sau un gând stă izolat lângă un altul – nu, nu stă lângă un altul, ci unul *il urmează*

pe altul, ca și cum cel de dinainte nici n-ar fi existat. Un asemenea om poate, într-o clipă, să citească o poezie a lui Hölderlin și poate chiar s-o înțeleagă, iar în clipa următoare să-și denunțe tatăl sau să-lucidă. Totul e incoerent, nu e, de fapt, *present*, doar se perindă mereu ceva prin clipă, când o poezie a lui Hölderlin, când uciderea tatălui. De fapt, niciun obiect nu mai conține. Obiectul e redus la a fi doar o umplutură a clipei. Ce-i drept, poezia lui Hölderlin îl înalță pe acel cititor spre ceva mai mareț, dar nu există niciun lăuntru în care înălțarea să se poată *păstra*. Iar crima nu naște nici groază, nici căință în criminal, criminalul poartă să nici nu mărturisească ce a făcut, nici nu poartă în sine acest lucru, fiindcă el e înjghebat de la o clipă la alta, niciuna din aceste clipe neavând vreo legătură cu alta. Criminalul nu-și poartă în sine propria istorie lăuntrică, nu poate cugeta la fapta lui, aici nemaifiind posibilă nici căința și nici schimbarea.

Marele oraș: aici incoerența s-a făcut piatră, ba nu, ciment. Liniiile caselor sunt străpunse continuu de mișcările automobilelor, ale tramvaielor și trenurilor, care sunt asemenea unor mașini care toacă totul. Silueta omului se descompune în niște puncte negre, aruncate de

colo-colo între zidurile caselor și șosele ca într-un joc răutăcios. Aici cerul pare mai departe de pământ decât de obicei, ba chiar nici el nu mai e una cu sine, sfâșiat fiind de tăioasele avioane.

Radioul e incoerența însăși. El practică incoerența mașinal. Ora 6: Gimnastica de dimineață. Ora 6,10: Audiție de discuri. Ora 7: Știri. Ora 8: Curs de morse. Ora 9: Predica de dimineață. Ora 9,30: În satul de pe palafite. Ora 10: Beethoven, *Sonata pentru flaut și pian*. Ora 10,30: Lecție de agricultură. Ora 10,45: Cronica mondială. Ora 11: Uvertura la *Rienzi*, etc., până seara, la ora 22,10: Curs de spaniolă. Ora 22,30: Pentru iubitorii jazzului. Radioul produce lucrurile în așa fel încât nu mai sunt legate, *din capul locului*, între ele și în așa fel încât, de aceea, sunt uitate unele după altele. Radioul presupune un om al cărui lăuntru nu mai e cătuși de puțin în stare să cuprindă lumea în ansamblu, el operând din capul locului pe baza incoerenței lăuntrice, a discontinuității, confirmând-o.

Dacă omul n-ar fi incoerent, atomizat lăuntric, el n-ar fi inventat radioul. Așadar, nu are niciun rost să distrugem aparatele de radio, s-ar inventa de îndată o altă aparatură care să corespundă discontinuității lăuntrice. Astăzi omul vede lumea, în mod primordial, așa cum i-o

înfățișează radioul. Un om de la oraș care n-a ascultat niciodată radioul vede probabil totul la fel de incoerent ca unul care nu face nimic altceva decât să asculte radioul și probabil că efectele aparatului de radio răzbat peste tot, până și la un țăran dintr-un sat de munte, care poate că nu știe încă nici măcar ce e acela un radio. Am văzut un bărbat stând în fața unui ecran de televizor, în timp ce aparatul de radio mergea, el mutându-și totodată, din când în când, privirea de pe ecran pe ziar și citind. Unde era acest om? În ecran, în ziar, în radio sau în fotoliu? El era totul și nimic, pretutindeni și nicăieri și tocmai asta dorea: să nu fie nicăieri, să se piardă pe sine și să se recompună iarăși pe sine din bucăți: ieftina moarte din ziua de azi, ieftina înviere din ziua de azi! E greșit să spunem că acest om fuge de el însuși. El nu se *are* pe sine, astfel încât să poată fi în stare să fugă de sine, el nu e decât o particulă de mișcare în sânul disoluției generale.

Cinema: oamenii și lucrurile se perindă pe ecran, apărând și dispărând iar, apărând numai ca să poată dispărea iar, dispărând numai ca să poată apărea iar. E ceva fantomatic. Cinema e tehnicizarea fantomaticului. Nimic nu există, nimic nu e prezent. O categorie esențială,

durata, durata în timp, e eliminată. Ceea ce e împotriva structurii omului.

Se va spune poate: dar gros-planul? Nu, lenta deschidere a unui ochi în gros-plan nu înseamnă durată în timp, în acela în care acest lucru se petrece. E doar o însumare a clipelor care se înșiră strâns unele după altele. Timpul se naște abia prin legătura cu spațiul și cu lumea, se naște abia prin comuniunea cu alte categorii esențiale. În gros-planul cinematografic există doar timpul măsurat cu ceasornicul, timpul orelor, nu timpul lăuntric, în care un ochi se deschide, cu groază sau cu dragoste, numai o clipă, dar o clipă în care e veșnicia.

Acum în școli copiilor li se arată un film în care e înfățișată nașterea unei flori din sămânță. E ceva ce se naște *încet* în fața copiilor. Miracolul nu e însă că floarea *prinde ființă* în fața cuiva, ci că ea *există*, că există ca și cum nici nu s-ar fi născut; în fapt, nașterea s-a pierdut în existență. Acesta e miracolul, că floarea există ca și cum nu s-ar fi născut niciodată. Desigur, în cinema se poate prezenta, în două minute, și nașterea unui om, de la celulă la embrion, la copil și până la adult. Dar: „Cum se poate ca zilele acestea apropiate să se fi dus, să se fi dus pentru totdeauna și cu totul..., acesta e un lucru pe care nimeni nu-l înțelege pe deplin..., și ca propriu-mi eu,

neîmpiedicat de nimic, să se fi ivit dintr-un mic copil... (Hofmannsthal)*. Unde-și mai are locul minunarea și minunea poeziei lui Hofmannsthal în fața acestor cadre cinematografice?

Desigur, omul e el însuși și mișcare, e mișcare între naștere și moarte – și totuși: între naștere și moarte el există atât de ființial încât nu se află câtuși de puțin în sânul acestei mișcări. Doar tehnica, tehnica de azi, îl îndepărtează de ființial, distrugându-l pe acesta.

Și piesa de teatru: oare nu se desfășoară și aici, în două-trei ore, o viață? Da, dar oamenii din spectacol aduc trecutul, deci timpul și durata, continuitatea, cu ei în prezentul în care apar în fața noastră și nasc mai departe timp prin soarta ce se împlinește în ei. Soarta și timpul, durata în timp, sunt în strânsă legătură. Pe când cinemaul e caracterizat de asta: de clipă și întâmplare; el e în afara sorții și a timpului.

Știu, desigur, că există și filme bune. Spiritul omului are posibilitatea să se ridice deasupra a ceea ce e împotriva structurii sale.

Dar chiar și în aceste filme bune e după cum urmează: lucrurile de pe ecran sunt parcă silite

să fie acolo, sunt vâdate, sunt prinse și aruncate pe ecran, închise acolo. Pe când esența artei e aceasta, ca lucrurile să fi ajuns în opera de artă a omului ca de bună voie. Orfeu cânta și lucrurile se cântau în cântul lui. În dom, e ca și cum pietrele ar fi migrat ca de la sine acolo, ca și cum s-ar fi așezat singure unele peste altele: abia acolo se simt acasă.

Dar există și câteva filme desăvârșite, în care lucrurile au pătruns ca de bună voie pe ecran și se joacă acolo unele cu altele. Așa se întâmplă în cele mai multe filme ale lui Chaplin. Iar dacă omul se ridică într-un mod atât de desăvârșit deasupra a ceea ce îi e potrivit, atunci acesta e un semn, un îmbucurător semn *prevestitor* că toate cele ce își sunt potrivnice vor fi transformate, cândva, în cele ce își sunt prietenoase și familiare.

* Citat fragmentar din Hugo von Hofmannsthal, *Über Vergänglichkeit (Despre trecut)*. (N. tr.)